

УДК: 378.4+811.4+374.6

І. Л. Фоміна., ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НОВЕЛІСТИКИ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Фоміна І. Л.

Результати педагогічного експерименту з розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеса Гончара

У статті представлено структуру, критерії, показники та педагогічні умови розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеса Гончара.

Ключові слова: образність, образне мовлення майбутніх філологів, критерії, показники, педагогічні умови.

Фомина И. Л.

Результаты педагогического эксперимента по развитию образной речи будущих филологов в процессе изучения новеллистики Олеса Гончара

В статье представлено структуру, критерии, показатели и педагогические условия развития образной речи будущих филологов в процессе изучения новеллистики Олеса Гончара.

Ключевые слова: образность, образная речь будущих филологов, критерии, показатели, педагогические условия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язки з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах значно зростають вимоги щодо підготовки педагога як носія інтелектуального, культурного потенціалу, професіонала, здатного глибоко усвідомлювати місце і роль комунікації в освітньому процесі. Разом з тим, однією з проблем професійно-педагогічної підготовки студентів є недостатній рівень їх мовленнєвої компетентності. Спостереження засвідчують, що деякі випускники, які мають певний набір професійних знань, умінь, навичок, на

практиці виявляються функціонально неефективними, не завжди вміють побудувати процес спілкування, передачі знань.

Отже, вирішення означеної проблеми потребує пошуку таких методів і засобів, які б дали змогу цілеспрямовано працювати над розвитком мовленнєвої компетенції майбутніх педагогів загалом і, зокрема, культури мовлення, яка є одним із вирішальних чинників у налагодженні вчителем соціальних, професійних контактів, засобом його самовираження за допомогою мови і мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Вивченню проблем образного мовлення присвячена низка праць учених. Зокрема, функціонування мовних засобів у текстах художнього стилю досліджували М. Бахтін [1], Г. Винокур [4] та інші; методику розвитку образного мовлення – А. Богуш [3], Н. Гавриш [5], І. Попова [9] та інші; мовну особистість – Л. Калмикова [7], М. Пентилюк [8] та інші; мовну і мовленнєву компетенції та компетентність – Н. Бібік [2], І. Зимня [6], Т. Симоненко [10] та інші.

Метою статті є презентація результатів педагогічного експерименту з образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Образне мовлення ми розглядаємо як складне багатоаспектне утворення, що характеризується суб'єктивним відображенням фактів, предметів, явищ довколишньої дійсності у вигляді конкретно-чуттєвих уявлень; процесом усвідомлення і розуміння асоціативних зв'язків слів і словосполучень; здатністю людини активно і доречно використовувати у власних усних чи письмових висловлюваннях різноманітні засоби образності. Отже, образне мовлення – це складне, специфічне явище, яке використовується передусім у художньому стилі мовлення.

Структурно-компонентний аналіз розвитку образного мовлення майбутніх філологів здійснювався за такою логікою: по-перше, було

проаналізовано нормативно-правові та інші документи, що регламентують діяльність вищого навчального закладу щодо фахової підготовки майбутніх філологів, зокрема освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ), освітньо-професійні програми (ОПП) та навчальні плани за напрямом підготовки 6.020303 Філологія (українська мова і література) та ін.; по-друге, визначено та обґрунтовано критерії і показники розвитку образного мовлення майбутніх філологів.

Специфічність досліджуваного феномена – образне мовлення майбутніх філологів, відсутність наукових наробок з проблеми його розвитку, вимагали розробки відповідного критеріального апарату.

Так, за результатами проведеного аналізу наукових джерел можна констатувати, що рівні розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара доцільно визначати за такими критеріями:

- особистісно-мотиваційний (показники: усвідомлення необхідності саморозвитку мовної особистості філологів як носіїв культури мови і мовлення у сучасному суспільстві; усвідомлення ролі образного мовлення у процесі опосередкованого суб'єктивного відображення фактів, явищ, предметів довкілля у вигляді конкретно чуттєвих уявлень, асоціативно пов'язаних один з одним, реальних чи створених уявою у свідомості мовця; вмотивованість до застосування засобів образності у мовленнєвій діяльності);
- когнітивно-лінгвістичний (показники: знання психолінгвістичних закономірностей та механізмів образного мовлення у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара; розуміння сутності базових понять, що систематизують уявлення майбутніх філологів про образне мовлення; обізнаність із засобами образності мовлення та підходами щодо їх класифікації);
- творчо-діяльнісний (показники: вміння визначати засоби образності при аналізі різних видів усних та письмових текстів; здатність свідомо та

доречно застосовувати засоби образності у навчально-мовленнєвій діяльності; прояв літературно-творчих здібностей).

Отже, за результатами аналізу наукових джерел доведено, що для визначення рівнів розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара найбільш доцільним є визначення їх за такими критеріями, як особистісно-мотиваційний, когнітивно-лінгвістичний і творчо-діяльнісний.

У процесі дослідження було визначено педагогічні умови ефективного розвитку образного мовлення майбутніх філологів, а саме:

- взаємозв'язок вивчення мовознавчих і літературознавчих дисциплін у процесі розвитку образного мовлення;
- забезпечення методичного супроводу розвитку образного мовлення системою вправ репродуктивно-творчого характеру на основі новелістики Олеся Гончара;
- використання інтерактивних методів навчання;
- занурення студентів в активне мовленнєво-розвивальне середовище, пов'язане з новелістикою Олеся Гончара.

Отже, втілення запропонованої методики розвитку образного мовлення майбутніх філологів відбуватиметься завдяки реалізації вищезначених принципів та педагогічних умов, що сприятиме підвищенню професійно-педагогічної підготовки студентів та їх особистісному розвитку.

Після завершення навчання на формувальному етапі експерименту нами було проведено контрольний зріз як в експериментальній, так і в контрольній групах з метою перевірки ефективності лінгводидактичної моделі розвитку образного мовлення у майбутніх філологів. Контрольний зріз проводився аналогічно констатувальному етапу експерименту.

Проаналізуємо динаміку змін, що відбулися в експериментальних і контрольних групах.

Так, на підставі одержаних даних проміжних рівнів (особистісно-мотиваційний, когнітивно-лінгвістичний, творчо-діяльнісний) було обчислено

загальні рівні розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара. Результати динаміки змін щодо рівнів розвитку образного мовлення майбутніх філологів експериментальної і контрольної груп у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара свідчать про зростання кількості майбутніх філологів в обох групах з високим та достатнім рівнями розвитку образного мовлення у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара і про зменшення кількості респондентів з низьким та незадовільними рівнями цього розвитку. Так, на прикінцевому етапі експериментального дослідження високий рівень розвитку образного мовлення у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара показали 23,7% майбутніх філологів ЕГ (було 3,5%) і 5,9% КГ (було 3,8%), достатній – 58,0% ЕГ (було 13,1%) і 16,2% КГ (було 12,7%). Зменшення кількості респондентів з низьким рівнем розвитку образного мовлення у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара досягло 15,7% в ЕГ (було 29,3%) і 26,8% КГ (було 29,5%); з незадовільним – 2,6% в ЕГ (було 54,1%) і 51,1% КГ (було 54,0%).

Порівняльний аналіз результатів діагностування майбутніх філологів щодо розвитку образного мовлення у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара і після експериментальної роботи, а також динаміка змін, дозволяють дійти висновку, що в експериментальних групах розвиток образного мовлення майбутніх філологів відбувався більш ефективно, порівняно з контрольними групами. Такі висновки підтверджує статистичний аналіз отриманих даних.

Висновки. Отже, як свідчать експериментальні дані, у розвитку образного мовлення майбутніх філологів у процесі вивчення новелістики Олеся Гончара в експериментальній групі відбулися позитивні якісні зміни. Відтепер вони свідомо використовували теоретичні знання на практиці, здійснювали наукове обґрунтування психолінгвістичних явищ та механізмів розвитку образного мовлення, феноменів, засобів образності у навчальній та професійно-мовленнєвій діяльності, вміло використовували різні засоби образності у професійному та повсякденному мовленні.

Література

1. Бахтин М. М. Проблема речевих жанров / М. М. Бахтин // Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. – М., 1986. – С. 428 – 472.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: [бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : «К.І.С.», 2003. – С. 47 – 52.
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш [за ред. А. М. Богуш]. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с.
4. Винокур Г. О. О языке художественной литературы / Г. О. Винокур. – М. : Высш. школа, 1991. – 448 с.
5. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.02 / Н. В. Гавриш. – Київ, 2002. – 32 с.
6. Зимняя И. А. Лингвopsиxология речево́й деятельности / И. А. Зимняя. – М. : МПСИ; Воронеж: НПО МОДЕК, 2001. – 432 с.
7. Калмикова Л. О. Розвиток мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку: діагностико-розвивальна програма: [монографія] / Л. О. Калмикова. – Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2010. – 212 с.
8. Пентиліук М. І. Наукові основи застосування міжпредметних зв'язків на уроках української мови / М. І. Пентиліук, І. В. Гайдаєнко // Актуальні проблеми викладання філологічних дисциплін: Зб. наук. пр. – Херсон, 2003. – С. 113 – 118.
9. Попова І. І. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / І. І. Попова. – Одеса, 2006. – 302 с.
10. Симоненко Т. В. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02 / Т. В. Симоненко. – К., 2007. – 40 с.

Fomina I. L.

Results pedagogical experiment of figurative speech future philologists in the study novelistyky Honchar

The paper presents the structure, criteria, indicators and pedagogical conditions of figurative speech future philologists in the process of novelistyky Oles Gonchar.

Key words: imagery, figurative broadcasting future philologists, criteria, indicators, pedagogical conditions.

Відомості про автора

Фоміна Інесса Леонідівна – старший викладач кафедри загальних дисциплін та мовної підготовки іноземних громадян Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса).

Стаття надійшла до редакції 06.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.